

Protokoll fört vid pleniföredragning
Regeringskansliet
Enheten för rättsliga och internationella frågor

Närvarande

KS-MP-NF-TA-MN-WV

Frånvarande

CG

Justerat

Omedelbart

Ordförande

L a n t r å d
Katrín Sjögren

Föredragande

Minister
Nina Fellman

Protokollförare

EU-sakkunnig
Anna-Lena Sjöberg

.....
Ärende/Dnr/Exp.

.....
Beslut

Nr 4

Storbritanniens utträde ur EU och möjligheten till åländsk representation i Europaparlamentet.

ÅLR 2016/7687

272 Rk1a

Landskapsregeringen beslöt tillstålla statsrådet en skrivelse i enlighet med **bilaga 1, Rk1a17P04**.

Statsrådets EU-sekretariat
PB 23
00023 STATSRÅDET

Kontaktperson
Anna-Lena Sjöberg

Ärende
**STORBRITANNIENS UTTRÄDE UR EU OCH
MÖJLIGHETEN TILL ÅLÄNSK
REPRESENTATION I EUROPAPARLAMENTET**

Storbritannien har den 29 mars 2017 aktiverat artikel 50 i Fördraget om Europeiska unionen genom att till Europeiska rådet anmäla sin avsikt att lämna den Europeiska unionen, som en följd av utgången i den brittiska folkomröstningen om ett fortsatt brittiskt medlemskap den 23 juni 2016. Med anledning härav önskar Ålands landskapsregering påminna om statsrådets den 23.4.2009 fastslagna *Principbeslut om landskapet Ålands medverkan och inflytande i EU-ärenden* om att medverka till att utveckla Ålands inflytande i Europaparlamentet genom att tillförsäkra Åland en plats i parlamentet.

Storbritannien har idag 73 av Europaparlamentets totalt 751 ledamöter. Europeiska unionen ska nu besluta om de brittiska parlamentsplatserna i Europaparlamentet ska omfördelas mellan de kvarvarande 27 medlemsstaterna eller om de helt eller delvis lämnas vakanta. Landskapsregeringen vill därför återigen uppmärksamma statsrådet på Ålands särställning samt de diskussioner om Ålands representation i Europaparlamentet som tidigare förts mellan självstyrelsens myndigheter och riksmyndigheterna.

Ålands internationella särställning och självstyrande status

Genom självstyrelselagen har Åland ett långt utvecklat självstyre. Självstyret innebär att lagstiftningskompetensen och förvaltningsmakten är delad mellan riksdagen och lagtinget enligt grundlagen och självstyrelselagen. Enligt 3 § självstyrelselagen (ÅFS 1991:71) för Åland företräds Ålands folk av dess lagting. Ålands konstitutionella ställning är genom självstyrelselagen betydligt starkare än andra lagstiftande regioners ställning i Europa. Självstyrelselagen kan endast ändras på samma sätt som grundlagen genom likalydande beslut av riksdagen och lagtinget. Finland har inte möjlighet att genomföra lagstiftningsändringar inom självstyrelsens behörighetsområden.

Då Åland tillsammans med resten av Finland godkände anslutningen till EU överfördes även en betydande del av Ålands lagstiftningskompetens till unionen. Finlands folk har kompenserats för denna kompetensöverföring, i likhet med övriga medlemsstater, genom att tilldelas en stadigvarande

representation i unionens beslutsfattande organ. Den åländska befolkningen har dock inte kompensrats för kompetensöverföringen på motsvarande sätt.

Självstyrelselagens delning av den politiska makten mellan Finland och Åland leder till att riksdagen och regeringen inte kan företräda Ålands befolkning i frågor som hör till självstyrelsen. Åland har dessutom egna, från det övriga Finland fristående politiska organisationer. Partierna i det övriga Finland och de representanter som väljs genom detta partiväsende kan inte anses representera det åländska folket. Den åländska befolkningen står därmed i frågor som överförs från självstyrelsens behörighetsområde till den europeiska nivån utan egentlig representation. De rikstäckande partierna har inte någon demokratisk förankring i landskapet och de har därmed inte heller någon anledning att formulera en särskild politik som rör åländska angelägenheter. Frågan om åländsk representation i Europaparlamentet är med andra ord ytterst en demokratifråga.

Inom de områden där Åland har lagstiftningsbehörighet har Åland samma skyldigheter som en medlemsstat. Ålands ställning som ett självstyrt område är grunden till det särskilda protokollet om Åland som fogades till Finlands anslutningsfördrag till EU. I protokollet erkänns uttryckligen Ålands särställning enligt folkrätten som en grund för de undantag protokollet reglerar. Åland är det enda område i Europa som är självstyrt, demilitariserat och neutraliserat enligt internationell rätt.

Ålands deltagande i den nationella beredningen av EU-ärenden uppväger inte det faktum att Åland i likhet med Finland har överlåtit stora delar av sin kompetens att självständigt besluta om sina angelägenheter till unionen. Bara genom en egen representation har Åland en faktisk möjlighet att tillvarata sina intressen. Det är oskäligt att Åland, som på grundlagsenlig nivå garanteras en rätt att självständigt fatta beslut om sina inre angelägenheter, i fråga om EU-ärenden som berör samma ämnesområden är utan en direkt påverkningskanal.

Anslutningen till Europeiska unionen

Finland har inte gett det självstyrda Åland något av landets mandat i Europaparlamentet. Då man reglerade valet av Finlands representanter beslöt att hela landet skulle utgöra en enda valkrets. I regeringens proposition (RP 351/1994 rd) poängterades dock att Åland innehar en särställning som baserar sig på (den då gällande) regeringsformen och som har garantier även i internationell rätt. **För att även Åland skulle kompenseras för förlusten av lagstiftningskompetens till EU ansågs det befogat att genast inleda förhandlingar med unionen om att Finland skulle tilldelas en extra plats i Europaparlamentet. Därmed klargjorde den dåvarande regeringen att en åländsk representation är konstitutionellt berättigad.**

Alltsedan anslutningen till Europeiska Unionen har självstyrelsens myndigheter framfört krav på att Åland ska erhålla egen representation i Europaparlamentet. Åland har vid flera tillfällen upprepat detta krav i samband med att Ålands lagting behandlade Amsterdamfördraget, Nicefördraget, det konstitutionella fördraget samt Lissabonfördraget.

Ålands lagtings lagstiftningsinitiativ 2006

Ålands lagting tog år 2006 ett lagstiftningsinitiativ enligt 22 § 1 mom. i

självstyrelselagen för Åland för en ändring av vallagen. I initiativet föreslogs landskapet Åland bilda en egen valkrets i val till Europaparlamentet.

Vid behandlingen av initiativet i riksdagen **konstaterade grundlagsutskottet (GrUB 13/2006 rd) att initiativet är fullt begripligt med hänsyn till Ålands särställning.** Grundlagsutskottet ansåg dock att förslaget rimmar illa med kravet på proportionellt valsätt och principen om lika rösträtt. Utskottet påpekade att enligt dåvarande siffror (då 14 ledamöter, idag 13 ledamöter) skulle Ålands egen representation vara 1 ledamot per 27 000 invånare, mot 1 ledamot på 408 000 i landet i övrigt. **Utskottet ansåg det dock vara viktigt med fortsatt diskussion på europeisk nivå om landskapets medinflytande i Europaparlamentet (GrUU 1/2004 s. 2/II) och att det är motiverat också för att landskapet Ålands särställning är unik i Europa.** Lagförslaget förkastades av riksdagen den 13.2.2007.

Regeringens åtgärder år 2007

Vid Europeiska rådet i juni 2007 och det informella toppmötet i Lissabon 2007 lyfte Finland frågan om en egen representant för Åland i Europaparlamentet, i och med att 16 extra platser omfördelades inför mandatperioden 2009-2014. **Finland strävade därefter att påverka Europaparlamentet, när parlamentet beredde ett betänkande om parlamentets platsfördelning, så att Finland skulle få en tilläggsplats motiverad av den särställning Ålands självstyrelse innebär och med principen om degressiv proportionalitet.** Även en del av de finländska ledamöterna i parlamentet föreslog en ändring i förslaget från utskottet för konstitutionella frågor (AFCO) så att Finland kunde få en tilläggsplats.

Statsrådets principbeslut år 2009 om Ålands medverkan och inflytande i EU-ärenden

Som en följdåtgärd av ratificeringen av Lissabonfördraget **fattade statsrådet den 23.4.2009 ett principbeslut, som gäller tills vidare, om Ålands medverkan och inflytande i EU-ärenden.** Om principbeslutets innehåll hade statsrådet och landskapsregeringen nått en politisk överenskommelse dagen före republikens president den 12.9.2008 ratificerade Lissabonfördraget, genom vilket Europaparlamentets betydelse och roll i EU:s beslutsprocess ökat.

I principbeslutet stadgas att *”Det finns ett behov av att kompensera landskapet för den behörighet som genom EU-medlemskapet har överförts till unionens kompetensområde. Regeringen medverkar till att utveckla landskapets inflytande på arbetet i Europaparlamentet och fortsätter att i kommande förhandlingar på gemenskapsnivå om fördelning av parlamentsplatser hävda Ålands internationella särställning och självstyrande status.”*

Godkännandet av Lissabonfördraget för Ålands del år 2009

Frågan om en egen plats i Europaparlamentet för Åland berördes igen hösten 2009 då lagtinget behandlade republikens presidents framställning av den 11.4.2008 med begäran om bifall till lagen om ikraftträdelse av Lissabonfördraget.

Statsminister Vanhanen konstaterade i ett brev daterat den 28.10.2009 till

Ålands lagting på dess förfrågan att statsrådet inte har planer på att dela in landet t.ex. i sådana valkretsar som skulle ge Åland en egen representant i Europaparlamentet och att statsrådet för tillfället inte kan tillförsäkra att landskapet får en separat representation i Europaparlamentet eller ge en tidsplan för hur en åländsk parlamentsplats i Europaparlamentet kan förverkligas. I brevet **hänvisas även till statsrådets intentioner enligt principbeslutet att medverka till att utveckla landskapets inflytande på arbetet i Europaparlamentet och att i kommande förhandlingar på gemenskapsnivå om fördelning av parlamentsplatser fortsätta hävda Ålands internationella särställning och självstyrande status.** Det sistnämnda upprepades likaså i en promemoria som EU-ministerutskottet behandlade den 27 november 2009 i lantrådet Erikssons närvaro.

Dåvarande lantrådet Eriksson tog fortsättningsvis upp frågan om en åländsk Europaparlamentsplats såväl med dåvarande statsminister Vanhanen som med dåvarande Europa- och Ålandsminister Thors vid möten i april 2010. **Vid dessa möten upprepades statsrådets tidigare ståndpunkt.**

Regeringens E-brev till riksdagen år 2012 om Duffs rapport

EU-ministerutskottet behandlade den 9.3.2012 ett E-brev, E 21/2012 rd, till riksdagens grundlagsutskott om parlamentsledamot Andrew Duffs 26.1.2012 betänkandeutkast med förslag till ändring av Europaparlamentets valstadga.

I E-brevet hänvisas till det ovan nämnda principbeslutet. Under statsrådets ståndpunkt för förslag 4 i Duffs betänkandeutkast (E-brevet s.6 (sy)/ s.5 (fi)) anges att ***"I enlighet med statsrådets principbeslut om Ålands medverkan och inflytande i EU-ärenden från 2009 ska statsrådet också i fortsättningen i förhandlingar på gemenskapsnivå om fördelning av parlamentsplatser hävda Ålands internationella särställning och självstyrande status."***

Behandlingen av Duffs rapport fördes aldrig för omröstning till Europaparlamentets plenum, då parlamentets största grupp (EPP) motsatte sig detta.

Justitieministeriets brev till landskapsregeringen år 2013

Den 5.12.2012 sände Ålands landskapsregering ett brev till justitieministeriet i vilket regeringen uppmanas vidta åtgärder för ändring av vallagen så att Åland förutom landet i övrigt utgör en egen valkrets vid valet 2014 till Europaparlamentet. Frågan om en ändring av vallagen på det sätt som framgår av landskapsregeringens brev var den 13.3.2013 föremål för diskussion vid regeringens aftonskola, i vilken företrädare för Ålands landskapsregering deltog.

Med anledning av landskapsregeringens brev konstaterar justitieministeriet i sitt svar till landskapsregeringen den 26.3.2013 att **regeringen i enlighet med statsrådets principbeslut år 2009 avser medverka till att utveckla landskapets inflytande på arbetet i Europaparlamentet. Regeringen fortsätter att i kommande förhandlingar på unionsnivå om fördelning av parlamentsplatser hävda Ålands internationella särställning och självstyrande status.** Däremot, skriver justitieministeriet, finns det fortsättningsvis inte förutsättningar för ändring av vallagen så att Åland skulle bli en egen valkrets i val till Europaparlamentet.

Brexit och Storbritanniens parlamentsplatser

Landskapsregeringen framhåller att det är av största vikt för Åland att statsrådet beaktar tidigare fastslagna principbeslut om att medverka till att utveckla Ålands inflytande i Europaparlamentet genom att tillförsäkra Åland en plats i parlamentet. Principbeslutet har, som framgår ovan, bekräftats vid varje skriftväxling som förts mellan självstyrelsens myndigheter och riksmyndigheterna gällande en åländsk Europaparlamentsplats.

Landskapsregeringen utgår från att Finland utformar sina positioner så att det är möjligt att förverkliga de principbeslut angående en parlamentsplats till Åland som statsrådet tidigare har fattat. Landskapsregeringen betonar vikten av att Finland i sina positioner stödjer en omfördelning av alla, eller en del av, Storbritanniens 73 platser samt att Finland, om man tilldelas en eller flera platser, överlåter en plats till Åland.

Landskapsregeringen föreslår ett möte omgående på politisk nivå för att diskutera denna för landskapsregeringen mycket viktiga fråga.

L a n t r å d

Katrin Sjögren

Minister

Nina Fellman

FÖR KÄNNEDOM:

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET

Ålandsminister Anne Berner
Kommunikationsministeriet
PB 31
00023 STATSRÅDET

Europaparlamentariker Nils Torvalds
anton.nilsson@europarl.europa.eu

Riksdagsledamot Mats Löfström
Christine.kotzev@riksdagen.fi

Ålands lagting
Självstyrelsepolitiska nämnden

Landskapsregeringens specialrådgivare i Bryssel